



AALBORG  
TEATER

# DON JUAN

UNDERVISNINGSMATERIALE  
2016/17



Kære elever og undervisere

Dette undervisningsmateriale omhandler Aalborg Teaters opsætning af Molières *Don Juan* sæson 2016/17.

Materialet er udarbejdet af dramaturg, Signe Tølbøll, og det består af: Baggrundsmateriale, inspirationsmateriale og konkrete forslag til arbejde med *Don Juan* både før og efter forestillingen. Undervisningsmaterialet kan frit downloades og kopieres, og vi står som altid til rådighed for yderligere dialog i forbindelse med forestilling.

I er velkomne til at henvende jer til Aalborg Teater via mail: [dramaturg@aalborg-teater.dk](mailto:dramaturg@aalborg-teater.dk) eller telefon: 96316026.

Holdet bag Aalborg Teaters *Don Juan* sæson 2016/17:

## **Don Juan**

af Molière

oversat af Per Aage Brandt

<b>Instruktør</b>	Johannes Holmen Dahl
<b>Scenograf</b>	Katja Frederiksen
<b>Komponist</b>	Alf Lund Godbolt
<b>Lysdesign</b>	Kasper Daugberg
<b>Lyddesign</b>	Aske Bergenhammer Hoeg

**Medvirkende:**

<b>Don Juan</b>	Patrick Baurichter
<b>Sganarelle</b>	Niels Anders Manley
<b>Donna Elvira</b>	Amanda Radeljak*
<b>Don Carlos</b>	Kasper Dalsgaard
<b>Don Alonso</b>	Morten Kjær*
<b>Don Louis</b>	Jørgen W. Larsen
<b>Mathurine</b>	Kristine Elmedal Johnsen
<b>Charlotte</b>	Karoline Brygmann
<b>Pierrot</b>	Jakob Moth-Poulsen
<b>Musiker</b>	Gunhild Kjær

*\*) Praktikanter fra Den danske Scenekunstscole Odense og Aarhus*

## **INDHOLDSFORTEGNELSE:**

### **Introduktion**

- Kort om Molière
- Kort om Don Juan: Karakteren og myten

### **Aalborg Teaters opsætning af *Don Juan* sæson 2016/17**

- Instruktør Johannes Holmen Dahl om forestillingen.

### **Arbejde med forestillingen**

- Før forestillingen
- Under forestillingen
- Teateroplevelsen
- Efter forestillingen

**Bilag 1. Kortfattet referat af *Don Juan*.**

**Bilag 2. Niels Anders Manley om at spille Sganarelle i dag.**

**Bilag 2. Tekstuddrag, *Don Juan*, AAT 2016/17, Don Juan om forførelse og kærlighed.**

**Bilag 3. Tekstuddrag, *Don Juan*, AAT 2016/17, Don Juan om hykleri.**

## INTRODUKTION TIL MOLIÈRE

Den franske dramatiker Molière (Jean Baptiste Poquelin (1622-1673) må siges at være en absolut klassiker, når man taler om europæisk komedietradition. Eksempler på andre værker af Molière er bl.a.: *Tartuffe*, *Fruentimmerskolen*, *Misantropen* og *Den indbildt syge*. I Danmark forbindes han ofte med at have været til stor inspiration for den danske dramatiker Ludvig Holberg.

Molière var, ligesom Shakespeare, både skuespiller, instruktør og dramatiker i sin egen trup, som efter at have turneret rundt i det sydfranske blev tilknyttet det franske hof af kong Ludvig XIV's bror i 1658. Fra 1660 spillede truppen fast i Palais Royal og i 1665 fik de titlen *Toupe du Roi* (Kongens trup).

Det siges, at komedien, med Molière, nåede samme niveau i popularitet og kvalitet som tragedien. Molières komedier er i høj grad samfundssatiriske, og han var i lang tid i åben konflikt med en del af den romersk katolske kirke. Han havde et noget anstrengt forhold til de gejstliges hykleri, og dette hykleri skildrede han i flere af sine stykker. Det mest kendte eksempel er *Tartuffe*, hvis hovedkarakter er indbegrebet af manipulerende, religiøst hykleri. Der blev øjeblikkeligt efter premieren nedlagt forbud mod at opføre *Tartuffe*, og Molière svarede igen ved meget kort tid efter at opføre *Don Juan*, som handler om den skrupelløse forfører, der konsekvensløst forfører sig vej gennem livet. Også han bliver hykler. *Don Juan* straffes til sidst af himlen og går til grunde i usynlige flammer. *Don Juan* nåede at spille 15 gange, før også den blev lagt ned.

Det har været helt afgørende for Molières fortsatte karriere, at han havde kongens gunst, så at sige. For den unge kong Ludvig XIV har Molière givet vis været et vigtigt redskab i hans egen positionering i kampen med kirken om regeringsmagten.

Det satiriske omdrejningspunkt i Molières komedier griber typisk fat i arketyper hos mennesket, og der findes klare referencer i hans dramatiske virke til den italienske *Commedia dell'arte* tradition, hvis persongalleri netop bygger på arketyper. Det er bl.a. på grund af det arketyperiske, at Molières forestillinger forbliver aktuelle. Vi genkender os selv og andre i flere af karaktererne og situationerne i *Don Juan*, og vi har et ligeså stort behov for at blive spejlet, for selvrefleksion og for at grine af os selv, som publikum havde dengang.

Molière døde 17. februar 1673 af tuberkulose i sit eget hjem efter at være faldet om under forestillingen, *Den indbildt syge*, hvor han selv spillede rollen som Argan, den "indbildt syge". Molières trup blev kort efter hans død videreført af hans kone Armande Béjart og skuespilleren LeGrange (Charles Varlet). Truppen blev i 1680, efter ordre af Ludvig XIV, en del af Comédie Francaise, verdens første nationalteater (set i europæisk teaterhistorisk perspektiv i hvert fald).

## INTRODUKTION TIL DON JUAN

Molière skrev som sagt *Don Juan eller Stengæsten* i 1664 kort tid efter forbuddet mod *Tartuffe*. *Don Juan eller Stengæsten* mødte også stærk kritik fra kirken og spillede derfor kun 15 gange. Forestillingen blev aldrig genopført eller trykt i Molières tid og blev først sat på plakaten igen i 1847 af Comédie Francaise.

Molières *Don Juan* er bygget på den spanske dramatiker, Tirso de Molinas, *El burlador de Sevilla y convidado de piedra*, "Bedrageren fra Sevilla og gæsten af sten", fra 1630. Tirso de Molinas værk menes at være ophav til langt størstedelen af de kendte litterære og dramatiske fortællinger om Don Juan. Selve opfattelsen og brugen af Don Juan-karakteren har dog ændret sig gennem tiden.

Jeg har valgt kort at komme ind på denne udvikling i opfattelse, da den naturligvis også har indflydelse på Aalborg Teaters produktion og bearbejdning af Molières *Don Juan*.

## DON JUAN

Tirso de Molina (Gabriel Téllez ca. 1580-1648) var en kirkens mand. Han blev i 1645 udnævnt som forstander for et kloster, og han har derfor med stor sandsynlighed ment sin fortælling som en teologisk moralprædiken. Fortællingen handler i bund og grund om, at hvis man ønsker himlens velsignelse, må man acceptere den verdensorden Gud Herren har skabt. Hvis man, som Don Juan, ikke accepterer denne verdensorden, modtager man himlens straf og ryger lige lukt i helvede.

Det menes, at Molière ikke på samme måde som Tirso de Molina har haft til formål at holde religiøs dundertale, men at han har brugt forestillingen som del i sit oprør mod de yderliggående religiøse og med hensigt at bakke politisk op om Ludvig XIV i dennes magtkamp med kirken.

Det er gennemgående i Don Juan karakterens vandring gennem historien, at han er en forfører, og at oprør straffes med død.

Men fra at være en retmæssig straffet, opfatter romantikerne i højere grad Don Juan som en helt med mod til at gøre oprør mod de samfunds-(kirken)dikterede normer. Han opfattes af romantikerne i højere grad som en menneskelig drift, en naturkraft, noget at ophøje og forgude i forhold til både lyster, begær, drifter og kærlighed. Romantikerne anerkender, at Don Juans opførsel er problematisk i forhold til hans omgivelser, men i stedet for at opfatte ham som retmæssig dømt, sætter de spørgsmålstegn ved den samfundsnorm, der dømmes ham.

Kierkegaard går et skridt videre i sin sammenligning med Mozarts musikalske værk, operaen "Don Juan", og skriver i bogen "Om Mozarts Don Juan":

"Når Don Juan opfattes musikalsk, da hører jeg i ham lidenskabens hele uendelighed, men tillige dens uendelige magt, som intet kan modstå; jeg hører attråens vilde begær, men tillige denne attrås absolutte sejrighed, mod hvilken det ville være forgæves om nogen ville gøre modstand. Dvæler tanken en enkelt gang ved hindringen, så får denne snarere betydning af blot at ophidse lidenskaben end virkelig at sætte sig imod, nydelsen forøges, sejren er vis og hindringen kun en parring. Et sådant elementarisk bevæget liv, dæmonisk mægtigt og uimodståeligt, har jeg i Don Juan. Dette er hans idealitet,..."

Han fortsætter med at forklare, hvordan denne idealitet forsvinder, så snart Don Juan får replik og fremstilles som person eller individ og ikke som den magt, Kierkegaard oplever i musikken.

Hvad er det så, den dramatiske fortælling kan? Poul Larsen kommer ind på dette i sin bog, "Don Juan-motivet" fra 1974, hvor han meget nøje gennemgår Don Juan-motivets udvikling gennem tiden. Han mener, at fordømmelsen af Don Juan bl.a. bliver et sonoffer, gennem hvilket mennesket føler en vis katarsis. En følelse af renselse ved at fordømme noget i os selv.

Men måske kan den også noget andet og noget mere?

## **DON JUAN Aalborg Teater sæson 2016/17**

Egne referencer har stor betydning for, hvordan vi oplever og forstår en tekst og en forestilling, og det er ofte gennem et nyt blik, et nyt perspektiv, at de gamle klassikere får liv, betydning og aktualitet. To instruktører kan opleve og formidle en dramatisk tekst ligeså forskelligt, som to publikummer kan opleve en given forestilling forskelligt. Jeg har derfor talt med instruktøren til denne sæsons opførelse af *Don Juan*, Johannes Holmen Dahl, om nogle af de tanker, han har gjort sig omkring forestillingen.

### **Johannes Holmen Dahl om *Don Juan***

Historien er aktuell, fordi den på mange måder udfordrer en fornufttankegang, som har sat sig markant i dagens samfund. Den handler om et menneske, som på ingen måde er bange for at krydse alle mulige grænser og ikke føler et moralsk ansvar overhovedet. Han er kun interesseret i at undersøge, hvad der ligger der fremme, totalt konsekvensløst.

Måske specielt for den unge generation er *Don Juan* særlig aktuell. Vi gør ikke samme oprør som i 60-70'erne. I Norge taler man om en "Flinkis generation": Vi gør, som forældrene siger. Og der er noget meget aktuelt i det at være bange for at vise sig sårbar i dag. Vi efterstræber en perfektion, en pakke af alle mulige ydre faktorer, som bliver beskyttelseslag, og som man må have for at være nogen. De egenskaber, Don Juan repræsenterer, i modsætning til det, er: Anerkendelse af at vi er uperfekte, mod til at være sårbar og til at vise sig som det, man egentlig er, som fuldt og helt menneske.

Gennem den han er, en charmerende, karismatisk, kreativ og ikke mindst meget modig person, smitter dette af på de mennesker omkring ham. Man ser, at mange af karaktererne ændrer livskurs som konsekvens af deres møde med Don Juan. Der er noget i tematikken, som jeg tror, er en opfordring til at tage kontrol over sit eget liv og ikke at være så bange for, hvad alle andre synes.



## **Don Juan**

Det er ikke let at sige, hvem han er. Han er en litterær skikkelse, en slags mytisk figur, som vandrer igennem stykket, og en skikkelse, som vandrer gennem alle tider. Han repræsenterer en slags urkraft, som gør op med den afhængighedsfølelse af fornuft, som bor i os mennesker. Han repræsenterer vort begær, lidenskab, lysterne, som ligger stærkt tilstede i os hele tiden, men som vi bliver nødt til at sætte til side, for at et samarbejde og et samfund skal fungere, men som altid ligger potent i os.

Vi prøver at lave en Don Juan, som ikke er glansbilledet Don Juan med sixpacken og smilet. Det er mere interessant at finde en Don Juan, som bryder mere og mere. Hvis det, Sganarelle repræsenterer, er kontrol, perfektion og fornuft, så må Don Juan være noget andet: Et behov for at slippe fri fra alt det. Han repræsenterer en længsel. Han er et møde, som bliver til ud af et problem hos den anden.

Fordi Don Juan fremstår så mytisk og ikke menneskelig på en måde, kan man spørge sig selv, om han overhovedet er menneske, eller om han bliver til i de andres øjne. Om han bare er noget konstrueret, hvilket selvfølgelig er vanskeligt at spille.

Don Juans oprør er på mange måder spirituelt. Han handler ud fra en tro på noget smukt, men han mangler en dimension, og det er noget af det, vi undersøger. Jeg tror, at han har empati men et andet livssyn. Grækerne snakker om det tragiske livssyn. En filosofi, som anerkender alle de voldsomme ting, som et menneske gennemlever. Et bredere spekter af det at være menneske. Der er en enorm brutalitet i Don Juan, men den kan måske komme ud af kærlighed. At blande sig i et ulykkeligt parforhold og give denne kvinde (*Charlotte*) en tro på, at hun er større end det, hun er i, at så det frø i hende. Det er jo ikke den fine måde at gøre det på, men nogle gange må man chokere for, at det skal have effekt. Det sætter gang i en masse og tilfører en masse smerte, særligt hos den anden, men hvis det kom frem i den situation, at de to ikke var skabt for hinanden, var det også godt for den anden.

En af de største udfordringer, eller et af de sværeste spørgsmål i denne fortælling, er at forstå, hvor reflekteret Don Juan er over det, han gør. Hvor bevist han er om, hvem han er. Det er den gåde, som er vanskelig. Er det et opgør med sin far? Er det fortiden, som præger ham? Eller hvad er det?

### ***Forestillingen***

Forestillingen skal handle om at gøre ting, som er med til at udfordre grænserne, som handler om at dumme sig, ting som er flove, om inderlighed og sårbare situationer. Vi har arbejdet med at prøve at finde en gruppefølelse, som handler om at vove og at vise sig sårbar.

Jeg håber, at publikum vil få en følelse af at blive inspireret til at leve lidt galere, lidt modigere og til at gøre det, man har lyst til. At de kunne få et blik på livet, som ikke er helt så alvorligt. Det kan gå an at være lidt mere hæmningsløs på en rigtig måde. Jeg tror, at hvis vi kunne tage mere vare på hinanden, ville vi også opleve, at vi tåler mere, end vi tror. Vi kan strække os meget længere i livsudfoldelsen, leve lidt stærkere, lidt hårdere. Meget af det, som holder os igen, er egentlig konventionelle dumme idéer. Megen tradition kan siges bare at være opdigtet frygt.

### ***Isenesættelsen***

Vi arbejder med at åbne teaterrummet. Scenografien er et stort åbent livløst rum, hvor livet bliver til gennem teatrale virkemidler ud fra tanken om, at der ingenting er, før det opstår. Dette giver os mulighed for at bruge forskellige teatrale effekter, som er med til at give scenografien et dynamisk udtryk. Det handler om at skabe øjeblikke, som forsvinder igen. Vi arbejder ud fra et nulpunkt for at synliggøre, at et øjeblik kan komme og gå.

Teksten er skrevet som et slags tilbageblik for Sganarelle. Det er ham, som tager os med på rejsen og står tilbage til slut. Han er vidne til fortællingen, han står på publikums side, men hovedpersonen i vores forestilling er Don Juan og ensemblet, og forestillingen lægger i høj grad op til ensemblets møde med publikum.

### ***Et band***

I forestillingen udgør ensemblet et band, som agerer som Don Juans entourage. Vi har et vildt talentfuld ensemble i forhold til at spille musik, og det at spille i band handler om noget kollektivt. Det samler ensemblet og skaber én kraft på en måde. Musik har denne evne til at samle og til at indvirke på vores følelser uanset, hvor vi er i verden. Musik er på mange måder en emotionel sprængkraft.

Det er desuden gennem bandet, at vi har konstrueret muligheden for den totale ekskludering af Don Juan, som til sidst oplever at stå helt på bar bund uden økonomisk forsørgelse, helt hjælpeløs i virkeligheden, i det, som kan være et udtryk for den totale ensomhed.

### **Komik**

Traditionelt er stykket bygget op omkring den traditionelle Commedia dell'arte komik. Vi har valgt at arbejde på en anden måde. Vi arbejder indefra og ud. Når situationen er god, bliver det morsomt, men vi arbejder naturligvis også med både timing og replikføring. Vi improviserer meget og snakker samtidig om konkrete timingsting. Vi arbejder med at indføre, at når der f.eks. er en vanskelig kærlighedsscene mellem Don Juan og Charlotte, er det sjovt at kaste en musiker, som spiller noget romantisk kærlighedsmusik, ind midt i mellem dem. På den måde arbejder vi med en tanke om, at man altid kan lægge til problemerne med de virkemidler, vi allerede har valgt. Det skaber en fin sten i skoen (en modstand) for noget, som allerede er vanskeligt.

### **Afslutningsvis**

Noget af det, som for mig er spændende ved at arbejde med Molières *Don Juan*, er desuden, at fortællingen rammer mig på en måde, hvor jeg kan få lov at udtrykke mig lidenskabeligt og få udløb for mange forskellige emotioner. Det er på en måde det, teatret er – lidenskab og emotioner, og det er interessant at tage fat i noget, som handler om det. At arbejde med hvad lidenskab er i teaterrum.

## ARBEJDE MED FORESTILLINGEN

Der er flere måder at gå til en klassiker, som Molières *Don Juan*, på.

### FØR FORESTILLINGEN

Uanset indgangsvinkel vil det være fint at starte ud med den originale tekst og arbejde sig videre ud fra den. Det vil give eleverne en god fornemmelse for, hvad udgangspunktet for forestillingen har været. Det vil desuden danne et godt grundlag for en debat om aktualitet i de klassiske tekster. Og de vil forhåbentlig under forestillingen opleve at sidde i teaterrummet og føle sig spejlet eller genkendt i noget, som faktisk er 450 år gammelt. Arbejdet med teksten er med til at synliggøre forbindelsen mellem den tid og os, når vi sidder der i salen og oplever forestillingen. Det er særligt, mener jeg, i forbindelse med f.eks. Molière, fordi han netop arbejder med at pege på noget af det allermest menneskelige i os alle sammen, som i hans skildring desuden er nemt at få øje på. Det er meningen, at vi skal få øje på det, og det er meningen, at grinet skal hjælpe selvrefleksionen frem.

I kan arbejde med at stifte bekendtskab med Molières forfatterskab og gå ind i hans brug af komik og **samfundssatire** og sammenholde dette med den satire, vi typisk kender i dag. Molières mål var ofte som sagt at lange ud efter de gejstliges hykleri.

- Denne undersøgelse kan både gå på satiren som dramatisk form, herunder brug af arketyper og komik, som i dag vil være anderledes end dengang.
- Brugen af samfundssatire kan også med fordel behandles i et samfundsmæssigt perspektiv, hvor man kan gå ind i en debat om satirens funktion dengang og i dag.

I kan arbejde med det **verdenssyn**, værket præsenterer, og via det arbejde med:

- Fransk politik og kulturhistorie i 1600 tallet.
- Tekstens religiøse udsagn -
- og hvordan det, der ligger til grund for dette, ville kunne formidles i moderne kontekst.
- Lever vi fx under en tilsvarende trussel i dag?
- Hvad ville den yderste konsekvens kunne være i dag?

I kan også med fordel dykke ned i teksten og arbejde med karaktererne. Det er særligt interessant i dette tilfælde at arbejde med deres relationer, fordi karaktererne i høj grad bygger på arketyper

og derfor nærmest udelukkende er til i kraft af hinanden. Det vil være oplagt at arbejde med både Don Juan og Sganarelle.

I kan arbejde med **karakteranalyse**:

- Hvad får vi at vide om karakteren?
- Hvilken udvikling gennemgår han?
- Hvad er venderpunkterne, dvs. hvor sker der noget, som skaber en forandring hos karakteren?
- Hvad er karakterens primære relationer, og hvilken betydning har de for karakteren og for de andre?
- Hvad oplever I fx at Sganarelle er for Don Juan og for de andre karakterer?
- Og hvad oplever I, at Don Juan er for Sganarelle og for de andre?
- Brug f.eks. de to tekstuddrag, bilag 3 og 4, til at arbejde med en karakteristik af Don Juan karakteren.

Før I ser forestillingen, kan I foregribe en snak om **aktualisering** yderligere ved fx på baggrund af teksten at tale om:

- Hvordan oplever I fortællingen?
- Er den vedkommende på et eller andet niveau og i givet fald hvilket?
- Eller opleves den som helt afskåret fra noget, som har med jeres virkelighed at gøre?
- Er der ting I genkender og kan relatere til? Det kan både være noget i karaktererne og i situationerne.

Den samme øvelse kan med fordel gøres efter forestillingen.

## **UNDER FORESTILLINGEN**

Nu er I forberedt på selve værket, men det kan også være fint at forberede sig på, at det I kommer til at se, måske vil opleves som en helt anden slags fortælling. En fortælling kan ændre karakter fra manuskript til scene, særligt når der er tale om en bearbejdning af en klassiker.

Det kan desuden være fint at forberede sig på, at det faktisk kan være en ret grænseoverskridende oplevelse at være i teatret, fordi man er tilstede i samme rum som skuespillerne. Fortællingen bliver levendegjort af mennesker, som faktisk kan se dig, og som har glædet sig super meget til at

dele denne fortælling med dig, fordi de synes, at den har noget at byde på. Hvis du tør, så giv dig selv den oplevelse det er, at turde være 100 % tilstede sammen med fortællingen.

## **TEATEROPLEVELSEN**

I forhold til selve teateroplevelsen er der et, synes jeg, helt særligt fænomen, som det er interessant at give fokus. Dette fænomen handler om, hvordan vi modtager fortællingen. Når vi sidder i biografen og får fortællingen præsenteret på skærmen, mangler vi ingenting i det visuelle udtryk, der møder os. Det er som oftest en fuldstændig visuel mættet fortælling. Jeg kunne kigge gennem lærredet direkte ud på virkeligheden. Vi kan derfor læne os tilbage og lade fortællingen fare forbi.

I teatret er det anderledes. De billeder, vi ser på scenen, er aldrig fuldstændig mættede. Vi skal selv, som publikum, være med til at færdiggøre den visuelle fiktion. Når Don Juan møder Charlotte, kan vi ikke se, hvordan der ser ud, der hvor de er. Det forestiller vi os, og det vi forestiller os, er taget ud af vores egen hukommelse, vores egen referenceramme. Jeg vil derfor forestille mig stedet anderledes end min sidemand. Det, at vi aktivt er med til at færdiggøre fiktionen, betyder, at fortællingen til en vis grad får liv i vores personlige referenceramme, og sådan som jeg oplever forestillingen, vil derfor være præget af den del af mig. Derfor kan man også opleve, at man i højere grad end på film, møder noget af sig selv på scenen. *Don Juan* er et godt eksempel på en forestilling, der virkelig aktiverer sit publikum. Jeg oplever at grine, ikke af karaktererne, men af mig selv igen og igen. Denne refleksion omkring, hvordan vi oplever fortællingen, er værd at tage i betragtning, når I arbejder med jeres oplevelse. Når dette fænomen lykkes, og en forestilling bryder distancen til sit publikum, er teatret et særlig godt medie for selvrefleksion.

## **EFTER FORESTILLINGEN**

Nu hvor I har set forestillingen, kan I med fordel vende tilbage til nogle af de fokuspunkter, I arbejdede med før forestilling.

I kan på den baggrund vælge at arbejde med iscenesættelsens betydning for fortællingen:

- Johannes Holmen Dahl taler om ensemblet og den her gruppe fornemmelse, de har arbejdet med. Hvilken betydning oplever I, at den har for fortællingen?
- Hvilke elementer i forestillingen, oplever I, har betydning for, om I kan identificere jer med det, der foregår på scenen?
- Hvilke elementer i forestillingen, oplever I, er med til at skabe distance mellem jer og fortællingen? At I oplever, at det der har ingenting med mig at gøre.
- Hvilken rolle og betydning oplever I, at bandet har i fortællingen?

Og I kan arbejde videre med aktualiseringstematikken:

- Efter at have set forestillingen, er det interessant igen at stille spørgsmålet: I hvilken grad er vi i stand til at spejle os i Molières tekst? Hvor genkender du dig selv, en anden eller en situation?
- Hvordan kan man forstå slutningen i dag, hvor Don Juan karakteren kan opfattes og forstås ud fra forskellige perspektiver? Og hvor den kirkelige moralisering til en vis grad er mindre aktuel?
- Finde et tekststykke i f.eks. bilag 2 eller 3 og tal om: Hvad det handler om i dag? Hvad er det billede på i dag?

I kan arbejde med Don Juan og Sganarelle (bl.a. indenfor aktualiseringstematikken):

- Hvordan oplever I Don Juan?
- Er Don Juan en helt? Er han sympatisk? Hvilken værdi har det, han har gang i?
- Hvordan oplever I Sganarelle?
- Prøv at give et bud på Sganarelles bue – hans udvikling. Hvor starter han følelsesmæssigt, og hvor slutter han?
- Hvad står Sganarelle tilbage med til sidst?
- Hvad står vi tilbage med til sidst?

## Bilag 1.

### KORT RESUMÉ

I forestillingen følger vi det, man kunne kalde, Don Juans erobringsrejse. Han flytter sig fra sted til sted, fra erobring til erobring, uden tanke på fortid eller fremtid. Med sig har han Sganarelle, som oprindeligt er Don Juans tjener, men som i denne version har fået en mere tidssvarende karakter af ven.

Da vi møder Don Juan, er han lige rejst fra sin seneste erobring Donna Elvira, som han har forført bort fra klosterlivet. Han er nu på jagt efter en anden ung kvinde, som han har forelsket sig i, og som han planlægger at bortføre, da hun allerede tilhører en anden. Han ved ikke, at Donna Elviras brødre er rejst efter ham for at hævne hans svigt af deres søster, og han ved slet ikke, at Donna Elvira selv også er fulgt efter. Forestillingen starter med Sganarelles møde med Donna Elviras bror Don Alonso. Don Juan er naturligvis ikke begejstret for situationen, da han finder ud af det, og han forsøger undvigende at slippe for at skulle stå til regnskab overfor såvel Don Alonso som Donna Elvira, men under ingen omstændigheder vil han lade sig distrahere fra sin erobringsplan. Planen mislykkes dog, og både han og Sganarelle ender i vandet, hvor Pierrot, en lokal bonde, reder dem fra at drukne. Pierrot er forelsket i bondepigen Charlotte, men han er noget utilfreds med, at hun ikke elsker ham rigtig, eller i hvert fald ikke viser det på den rigtige måde. Charlotte er, som hun er, og hun bliver naturligvis hurtigt mål for Don Juans næste erobring. Han ender dog i direkte konfrontation med både Charlotte og Mathurine, en anden bondepige, han kun meget kort tid forinden havde lovet ægteskab. De påstår begge, at han har lovet dem ægteskab og kræver en forklaring, som han forsøger at afværge ved at sige til dem hver for sig, at den anden lyver, at de hver især jo kender sandheden, og at det desuden vil vise sig, hvem han har tænkt sig at gifte sig med, den dag han gifter sig. Sganarelle forsøger at advare de to piger om Don Juan, men det lykkedes kun halvt, før Don Juan afbryder, og de må haste videre. På vej videre redder Don Juan Donna Elviras bror, Don Carlos, som netop er blevet overfaldet i skoven. Don Carlos genkender ikke Don Juan, men hans identitet afsløres, da en anden af Donna Elviras brødre, Don Alonso, dukker op. Brødrene drog ud for at slå Don Juan ihjel, men nu hvor Don Carlos skylder Don Juan sit liv, sværger han i stedet at beskytte ham med sit liv. Don Juan lover dem oprejsning men bliver distraheret, da han får øje på kommandantens statue. Dette er mindestaturen for selvsamme



kommandant, som Don Juan tidligere på sin rejse, slog ihjel. Don Juan beder Sganarelle om at invitere statuen til middag, og statuen giver til stor overraskelse et indforstået nik. Don Juan får herefter besøg af sin far, Don Louis, som forsøger at få Don Juan på ret køl. Han er mildest talt ikke tilfreds med den måde, Don Juan lever sit liv på. Og efter ham kommer Donna Elvira på besøg. Også hun vil overtale Don Juan til at leve et retskaffent liv. Hun er vendt tilbage til klosteret og taler nu til ham i ren omsorg og bekymring for hans skæbne. Hun beder ham grædende om at angre sit liv og frelse sig selv. Don Juan er tilsyneladende helt upåvirket af hendes bøn men fatter ny interesse for hende. Han og Sganarelle begynder at spise, og da kommer kommandantens statue, som aftalt, til middag. Statuen beder Don Juan komme til middag hos sig. Don Louis kommer igen på besøg, og Don Juan betror nu sin far, at han har indset sine vildfarelser, og at han vil forbedre sig. Dette viser sig at være løgn, og Sganarelle kan næsten ikke rumme, at Don Juan nu også er hykler. Don Juan møder endnu engang Don Carlos, som protesterer over den oprejsning, han er blevet lovet. Han vil, at Don Juan skal gifte sig med Donna Elvira, selvom hun er vendt tilbage til klosterlivet. Dette vil Don Juan ikke, og Don Carlos udfordrer ham derfor til duel en ubestemt dag. Sganarelle er fortvivlet, Don Juan bliver værre og værre, mener han. Da Don Carlos er gået, opsøger et spøgelse Don Juan. Hun siger: "Himlens barmhjertighed udløber om et øjeblik; hvis Don Juan ikke angrer i dette nu, er han fortabt." Don Juan tror først, at det er fup. Han nægter uanset at angre og tager flugten, men statuen standser ham. Han minder Don Juan om hans løfte om at komme til middag og beder Don Juan række ham hånden. I det han griber hånden, siger statuen: "Don Juan, forhærdelse i synden fører til en grufuld død, og den, som afviser Himlens nåde, nedkalder dens vredes lyn over sig." Og Don Juan går således til grunde, brændt op af en usynlig ild, og alene tilbage står Sganarelle.

## Bilag 2.

### Niels Anders Manley om Sganarelle



#### Arbejdet med rollen

Sganarelle er typisk tjenerarketypen. Han er en figur, som er sat i stykket for at give modspil til hovedfiguren. Og han er selvfølgelig en figur, som bliver latterlig gjort. Der står f.eks. eksplicit i teksten, at han snubler. Han er en latterlig figur, men han er den, der har det rationelle synspunkt. Han er den, der taler ind i det fornuftige politisk korrekte synspunkt, hvor man helst ikke skal træde udenfor rammerne.

Magtdynamikken i teksten er herre og tjener. Men i denne version, har vi rensset ud i det, fordi vi for det første leder efter en anden slags humor, som ikke er den slap stick, du finder i manus. Og fordi vi leder efter noget, som er tidløst, leder jeg også efter en anden grund til, at han er der, end at han er Don Juans tjener og bare skal være der. Han åbner i teksten med en monolog, hvor han taler om, at Don Juan er et forfærdeligt menneske, og at han kun er hos ham, fordi han er bange for ham for at få tæsk og har brug for min løn. Vi arbejder med, at det er en undskyldning, så hvad

er den reelle grund? Er der måske dybest set en lyst til at være en Don Juan? Synes han i virkeligheden, at det er spændende, men er ikke modig nok til at sige: "Jeg vil også være en Don Juan".

Jeg arbejder med, hvad det vil sige at være en slags bedste ven på trods, en modsætning, i forhold til det her med at have brug for sin modsætning.

Sganarelles dilemma er tydeligt: Hvis vi alle sammen gjorde som Don Juan, ville verden ikke kunne fungere. Du kan kun gøre det der, fordi du er en af de eneste, som gør det. Det er en meget brugt, simpel og nutidig argumentation egentlig. Den står han for.

Sganarelle starter og slutter forestillingen og har en direkte kontakt til publikum. I vores version bliver Sganarelle en straight man. Jeg spiller ikke klassisk falden-på-halen komik. Derfor kommer figuren i virkeligheden ikke til at ligge meget langt fra mig selv. Det er ham, der sammen med publikum, ser alt lidt udefra og tænker, hvad f..... er det?

*Hvad tænker du, at forestillingen kan? Eller skal?*

Det, som gør den aktuel, handler ikke om at leve efter biblens bud, men aktualiteten er enormt præsent i forhold til det her med, om man kan finde en, man vil leve sammen med resten af livet? Eller er det biologisk umuligt? Tvinger man, som Don Juan ville sige, sin lyst og sine dyriske instinkter ned i kasse, hvor de ikke hører til, hvor de ikke bør holdes? Jeg kan godt forstå den tankegang. Det er ofte oppe, om det monogame forhold er en illusion, som er noget, samfundet har lagt ned over os. Er det noget vi gør, fordi vi ikke tør andet? Men det vækker heller ikke så meget genklang, at jeg tænker, at: "Ja! Det er bare rigtigt." Men jeg synes, det er spændende, fordi det handler om, hvad mennesker er. Det handler om kultur og natur, hvad er man mest? For mig er der heller ikke noget smukkere, end når jeg ser ældre par, som har været sammen hele deres liv. Det bliver nærmest alle rørt af. Og den måde jeg kan huske, min farmor sagde farvel til min farfar på, da han døde, og vi alle sammen stod rundt om ham, og hun sagde tak til ham for alle de ting, han havde været for hende. Det taler jo ind i nogle følelser, som ikke har så meget med kultur at gøre. Det er jo natur, der handler om at høre til og om tryghed og kærlighed. Sådan nogle ting er helt vildt spændende. Det giver det aktualitet, for det har jo ikke noget med kristendom at gøre i dag, som det havde den gang.

Det handler dybest set om, hvilket behov i mennesket, der vejer tungest.

Jeg prøver at fremstille en figur, der prøver at nå frem til den pointe at, at man vil blive tiltrukket af forskellige mennesker igennem sit liv, men det handler ikke om det, det handler om at finde en, som man kan blive gammel med, som man kan få det der, hvor man gå sammen og tænke tilbage på sit lange liv sammen.

*Hvad er det sværeste ved at spille denne karakter?*

Det kan være svært at være betragteren og være den, gennem hvis øjne, publikum oplever, for det kommer med en ret stor grad af passivitet. Hvornår skal jeg blande mig, hvornår skal jeg kigge, hvornår skal jeg fortælle, hvordan jeg har det? Skal jeg vise publikum her, at det her sætter jeg ikke pris på, det misbilliger jeg? Eller hvornår jeg skal stå og opleve det som mig selv. Der er en dobbelthed der, som er svær at finde.

Og det andet er det her med at lave en bue. Det taler man altid om som skuespiller, at man skal lave en bue for sin karakter, så man skal vide: Hvor slutter min karakter følelsesmæssigt, og hvor starter den følelsesmæssigt? Og ligesom etablere et form for vendepunkt og genre flere. For Sganarelle kan man ikke tage det ud af teksten, fordi han altid ser det ude fra. Der er nogle steder, hvor han investerer følelsesmæssigt, fordi han tror, at nu er Don Juan blevet omvendt, men det viser sig, at Don Juan har løjet. Der bliver han taget ved næsen og kommer til at investere sig følelsesmæssigt og bliver til grin igen. Når vi tager alt det med den kristne moral og tjeneren og det med at være bange for at få tæsk ud, så skal man lede efter noget andet. Så bliver det en anden følelsesmæssig bue, som jeg skal opfinde, og det er faktisk svært, fordi det ikke står i teksten. Det, vi laver, er en mere moderne Don Juan, og så må jeg også rette ind med en mere moderne tjenerfigur, en mere moderne Sganarelle figur.

*Hvad vinder man ved, at det ikke er en herre-tjener relation?*

Man vinder, at det forhåbentlig bliver mere vedkommende, at man kan fortælle en mere tidløs historie. Jeg oplever, at det giver en større nuance til Sganarelle, at vi er gået væk fra herre-tjener relationen, fordi jeg bliver nødt til at arbejde under teksten. Molière spillede selv Sganarelle i uropførelsen af Don Juan, og han må have syntes, at der var noget mere i den rolle end bare funktionen og humoren. Så der føler jeg, at vi går et godt ærinde.

*Der er også noget med det her med, at det var Molières egen mission, at man skulle kunne grine af sig selv i hans stykker, og ved at pille den ud af tid og miljø, som I har gjort, bliver den mere tilgængelig. Her står kun grundkaraktererne tilbage.*

*Hvad er det, han mister til sidst?*

I originalen mister han sit arbejde og sin løn. Det kan vi ikke bruge, men det vi kan bruge er, at nu er han pludselig alene med sit synspunkt, sit rationale over moral, og hvad er så det sjove i det? Det fede var jo at blive sagt imod. En del af deres dynamik er, at de begge to har behov for at blive sagt imod. Sganarelle er der, fordi Don Juan også har brug for at blive modsagt. Hver især er de hinandens projekt, og det er smukt, synes jeg egentlig. At Don Juans ultimative projekt ville være at omvende Sganarelle til at være en libertiner, ligesom ham selv. Og Sganarelles ultimative projekt er egentligt at få Don Juan til at indse, at han burde finde en at være sammen med. Det handler ikke om, at han er bange for, at Don Juan skal modtage himlens vrede. Men det er egentlig bare, at jeg ved bare, at du ville blive lykkelig, hvis du fandt en, som kunne tilfredsstille dig og en, som du ville føle, at du ville bruge dit liv på at tilfredsstille. Men når han står tilbage helt alene – forestillingen er jo en stor fest, og pludselig sidder Sganarelle tilbage helt alene – den tomhed, når man har været vidne til den storm, Don Juan er en storm, og Sganarelle er med på hans tur, og pludselig er der ikke noget. Og hvad skal man så? Hvis man skal sige noget helt plat, så er det ligesom, når man siger, at man ikke vil med i byen, og ens venner siger, jo kom nu mand... Det er det bedste. Og Sganarelle har mistet den, der siger, jo kom nu med. Han eksisterer i kraft af sin modsætning.

At være helt alene til sidst. Det må handle om ensomhed, som også er en helt central ting i forhold til forestillingen. Don Juan må være virkelig bange for at være ensom. Det må man være, når man er en Don Juan. Man bliver ensom. Samfundet kan være hårdt og brutalt, og man kan nemt føle sig ensom. Den ensomhed personificerer Sganarelle til sidst. Måske er det han står tilbage med tomhed.

Måske er det største udsagn det, man står tilbage med, når Don Juan er væk.

### **Don Juan**

Jamen vil du da virkelig have, at man skal binde sig til den første den bedste, man falder for, og sige verden farvel for hendes skyld, det vil sige holde helt op med at se på nogen som helst andre? Hvor herligt, sådan at kunne gå rundt og gøre sig til af at være trofast, det vil sige at have begravet sig selv for altid, i én og samme kærlighed, og at spille død lige fra ungdommen, over for alle andre skønheder, der måtte dukke op lige for øjnene af en! Næ, nej, troskab er kun god for tosser; alle de skønne har ret til at betage os, og fordelene ved at være den første, vi har mødt, bør ikke fratage de andre det retfærdige krav, de alle sammen har på vores hjerter.

For mit vedkommende bliver jeg overvældet af skønhed overalt, hvor jeg finder den, og jeg giver let efter for denne søde vold, som den indtager os med. Hvor gift eller forlovet jeg end er, kan den kærlighed, jeg nærer til én pige, ikke forpligte min sjæl til at gøre de andre piger uret; jeg bevarer mit blik for enhver piges skønhed og tilstår hver og én den hyldest og opmærksomhed, som vi skylder hende ifølge naturen. Jeg kan under ingen omstændigheder nægte nogen mit hjerte, når jeg ser hendes fortrin; og så snart et yndigt ansigt beder mig om det, gav jeg gerne titusind hjerter, hvis jeg havde dem. Forelskelser er i begyndelsen uforklarligt fortryllende, og hele elskovens lyst beror på forandringen. Man føler en ekstrem vellyst ved at blødgøre en ung skønheds hjerte med hundrede ømhedsbeviser og mærke de små fremskridt, man gør fra dag til dag, og ved hjælp af lidenskabelige udtryk, tårer og suk at overvinde den uskyldige blufærdighed hos en sjæl, der meget nødt vil overgive sig, og skridt for skridt at tilbagelægge de små forhindringer, hun stiller op for os; at besejre de betænkeligheder, hun sætter en ære i at nære, og lige så blidt og forsigtigt føre hende derhen, hvor vi har lyst til at bringe hende. Men når man først er nået dertil, og hun er i ens magt, er der til gengæld ikke mere at sige, ikke mere at ønske sig; hele lidenskabens sødme er forbi, og vi dysses i søvn af en fuldbyrdet kærligheds vindstille ro, medmindre en ny genstand genopvækker vores begær og lader vores hjerte mærke tiltrækningskraften fra endnu en lokkende erobring. Der er i det hele taget ingenting, der er så skønt som at overvinde modstanden fra en smuk person, — jeg nærer den samme attrå som de store erobrere, der uden ophør går fra sejr til sejr, og som slet ikke kan pålægge deres ærgerrighed nogen grænse. Der er ingenting, der kan standse mit begærs heftighed; det er, som om mit hjerte kunne elske hele jorden, og ligesom Aleksander ville jeg ønske, der var flere verdener til, så jeg kunne udvide mine elskovserobringers kampzone endnu mere.

#### **Bilag 4. Don Juan, AAT 2016/17**

##### **Don Juan**

I vore dage er det slet ikke noget at skamme sig over; hyklery er en last, der er på mode, og alle laster, der er på mode, betragtes som dyder. Rollen som god og from er den bedste, man overhovedet kan spille i dag, og professionen som hykler indebærer de mest eklatante fordele. Det er nemlig en kunstart, hvor bedrag altid respekteres; og selv når det gribes på fersk gerning, drister ingen sig til at påtale det. Alle de andre menneskelige laster er udsat for en vis censur, og enhver kan frit kritisere dem højlydt; men hyklery er en privilegeret last, som egenhændigt lukker munden på alle kritikere, og som skænker én fuldkommen immunitet. Med dens grimasser skaber man en sammensvoren horde af folk med samme tilbøjelighed. Hvis én så bliver angrebet, kommer alle de andre ham straks til hjælp; og selv de, der vitterligt handler i god tro, idet de hjælper til, fordi de virkelig er religiøse, bliver trukket rundt i manegen af den første slags; de går villigt lige i hyklernes fælde og støtter blindt deres abekattestreger. Hvor mange tror du ikke, jeg kender, der med denne strategi let og elegant har repareret deres ungdoms vildskab, og som har gjort religionens kappe til deres skjold og i denne højagtede mundering nu kan tillade sig at være de største skurke i verden? Selv om deres intriger er nok så kendt, og man udmærket ved, hvordan det forholder sig med dem, forhindrer det dem ikke i at nyde den største almindelige agtelse; og bare de bøjer hovedet lidt, udstøder et og andet brødebetyngt suk og ruller et par gange med øjnene, har de offentligt sonet alt, hvad de måtte finde på. Det er under fromhedens komfortable dække, jeg har tænkt mig at bringe mine affærer frelst i sikkerhed. Jeg opgiver på ingen måde mine søde vaner; men jeg vil sørge for at dyrke dem i det skjulte og more mig på en mindre støjende måde. Hvis jeg så bliver afsløret, vil jeg ganske automatisk blive forsvaret af hele rakkert, der vil tage mit parti mod hvem det skal være. Det er det eneste sikre middel til uhindret at gøre lige, hvad jeg vil. Jeg ophøjer mig til dommer over andres handlinger, dømmes alverden til fortabelse og fremhæver kun mit eget gode eksempel. Så snart man bare har stødt min fromhed den mindste smule, bliver jeg ubønhørlig og bevarer for evigt et diskret, men uforsonligt had. Jeg skal blive Himlens hævner, og i dens ganske belejlige navn plage livet af mine fjender, anklage dem for ugudelighed og slippe hele det hellige kobbelt af fanatikere løs på dem, så de uden at kende det mindste til sagen udskriger dem offentligt, overøser dem med skældsord og fordømmelser ud fra deres uimodsigelige egenmægtighed. Det er sådan, man må udnytte menneskenes svaghed, hvis man er klog nok til at tilpasse sig sin samtids laster.